

Na terugwijzing zaak naar inspecteur start voor vaststelling redelijke termijn geen nieuwe behandelingsfase

Gegevens

Publicatie

NTFR 2022/3295

Instantie

Hoge Raad

Datum uitspraak

9 september 2022

Datum publicatie

21 september 2022

Annotator

mr. V.S. Huygen van Dyck-Jagersma

ECLI

[ECLI:NL:HR:2022:1153](https://ecli.nl/HR:2022:1153)

Belastingjaar

2011

Zaaknummer

21/02312

Relevante informatie

[Beroepschrift 21/02312, Art. 8:73 Awb](#)

Inhoudsindicatie

redelijke termijn

Samenvatting

In deze BPM-procedure heeft de Hoge Raad bij arrest van 15 januari 2016, nr. 15/00570, [ECLI:NL:HR:2016:53](#) de zaak teruggewezen naar de inspecteur om opnieuw uitspraak op bezwaar te doen. Dat heeft de inspecteur gedaan, waarna belanghebbende vervolgens weer beroep, hoger beroep en cassatieberoep heeft aangetekend. In geschil is de hoogte van de aan belanghebbende toekomende immateriële schadevergoeding wegens overschrijding van de redelijke termijn. Meer in het bijzonder is in geschil wat in dit geval als een redelijke termijn voor berechting in eerste aanleg moet worden beschouwd. De Hoge Raad oordeelt dat bij terugwijzing van de zaak door de bestuursrechter naar de inspecteur, voor het vaststellen van de redelijke termijn voor berechting in eerste aanleg niet een nieuwe behandelingsfase start. In zulke zaken geldt als uitgangspunt dat de berechting in eerste aanleg niet binnen een redelijke termijn heeft plaatsgevonden als het totale tijdsverloop van de bezwaar- en beroepsfase (dat is de optelsom van het tijdsverloop van de bezwaar- en beroepsfase vóór terugwijzing en van de bezwaar- en beroepsfase na terugwijzing) langer heeft geduurd dan twee jaren. Daarbij geldt dat de duur van de hervatte berechting in eerste aanleg aanvangt op de dag nadat de terugwijzingsuitspraak is gedaan. Het hof heeft dat miskend. De Hoge Raad doet wat het hof had behoren te doen. Het totale tijdsverloop van de bezwaar- en beroepsfase vóór en na terugwijzing bedraagt vijf jaar en elf maanden, zodat de redelijke termijn voor die fase met drie jaar en elf maanden is overschreden. Belanghebbende heeft recht op een schadevergoeding van in totaal € 4.000.

(Cassatieberoep gegrond.)

Uitspraak

Feiten

2.1. Op 18 oktober 2011 heeft belanghebbende bezwaar gemaakt tegen de voldoening op aangifte van bedragen aan belasting van personenauto's en motorrijwielen (hierna: bpm). De Inspecteur heeft bij uitspraken op bezwaar die bezwaren niet-ontvankelijk verklaard. De Rechtbank Gelderland heeft op 9 januari 2014 het tegen die uitspraken ingestelde beroep ongegrond verklaard. Nadat belanghebbende tegen deze uitspraak tevergeefs hoger beroep had ingesteld, heeft de Hoge Raad bij arrest van 15 januari 2016, [ECLI:NL:HR:2016:53](#), het cassatieberoep van belanghebbende gegrond verklaard en de Inspecteur opgedragen opnieuw uitspraak te doen op de bezwaarschriften van belanghebbende. De Inspecteur heeft vervolgens bij uitspraken op bezwaar van 15 december 2017 ter zake van elk voldaan bedrag aan bpm gedeeltelijk teruggaaf verleend. De Rechtbank heeft de daartegen ingestelde beroepen bij uitspraak van 18 september 2019 gegrond verklaard en daarbij de teruggaven verder verhoogd. De Rechtbank heeft verder geoordeeld dat de redelijke termijn voor de behandeling van de fasen van bezwaar, beroep, hoger beroep, cassatie en de terugwijzingsprocedure moet worden gesteld op in totaal zes jaar, dat deze termijn is overschreden met één jaar en elf maanden en dat belanghebbende daarom recht heeft op een vergoeding van immateriële schade.

Geschil

2.2. Bij het Hof was onder meer in geschil de hoogte van de aan belanghebbende toekomende vergoeding voor immateriële schade wegens overschrijding van de redelijke termijn voor berechting.

Overwegingen

2.3. Het Hof heeft geoordeeld dat voor de fasen van bezwaar, beroep, hoger beroep, cassatie en de terugwijzingsprocedure de redelijke termijn van berechting moet worden gesteld op in totaal zeven jaar. Daarbij heeft het Hof voor de bezwaar- en beroepsprocedure twee jaar in aanmerking genomen, voor de hogerberoepsprocedure twee jaar, voor de cassatieprocedure twee jaar en voor de bezwaar- en beroepsprocedure na terugwijzing door de Hoge Raad één jaar. Uitgaande van de datum waarop het eerste bezwaarschrift is ingediend en die waarop de Rechtbank ná terugwijzing door

de Hoge Raad uitspraak heeft gedaan, heeft het Hof vastgesteld dat de redelijke termijn voor berechting in dit geval met elf maanden is overschreden. Naar het oordeel van het Hof heeft de Rechtbank, die is uitgegaan van een overschrijding van de redelijke termijn met één jaar en elf maanden, de immateriële schadevergoeding daarom eerder te hoog dan te laag vastgesteld. Omdat de Inspecteur respectievelijk de Minister zich niet heeft verzet tegen de door de Rechtbank uitgesproken veroordeling tot vergoeding van immateriële schade heeft het Hof afgezien van het naar beneden bijstellen van de immateriële schadevergoeding.

3.1. Middel XI is onder meer gericht tegen het hiervoor in 2.3 weergegeven oordeel van het Hof over hetgeen in dit geval als een redelijke termijn voor berechting in eerste aanleg moet worden beschouwd.

3.2. Als de bestuursrechter de zaak terugwijst naar de inspecteur om opnieuw uitspraak op bezwaar te doen, start voor het vaststellen van de redelijke termijn voor berechting in eerste aanleg niet een nieuwe behandelingsfase. In zulke zaken geldt als uitgangspunt dat de berechting in eerste aanleg niet binnen een redelijke termijn heeft plaatsgevonden als het totale tijdsverloop van de bezwaar- en beroepsfase, dat is de optelsom van het tijdsverloop van de bezwaar- en beroepsfase vóór terugwijzing en van de bezwaar- en beroepsfase na terugwijzing, langer heeft geduurd dan twee jaren. Daarbij geldt dat de duur van de hervatte berechting in eerste aanleg aanvangt op de dag nadat de terugwijzingsuitspraak is gedaan. ¹ Het hiervoor in 2.3 weergegeven oordeel van het Hof dat voor de bezwaar- en beroepsprocedure na terugwijzing door de Hoge Raad naar de inspecteur een als redelijk te achten termijn van een jaar geldt, getuigt van een onjuiste rechtsopvatting. Middel XI slaagt in zoverre.

3.3. De Hoge Raad heeft ook de middelen voor het overige beoordeeld. De uitkomst hiervan is dat de middelen voor het overige niet kunnen leiden tot vernietiging van de uitspraak van het Hof. De Hoge Raad hoeft niet te motiveren waarom hij tot dit oordeel is gekomen. Bij de beoordeling van de middelen voor het overige is het namelijk niet nodig om antwoord te geven op vragen die van belang zijn voor de eenheid of de ontwikkeling van het recht (zie artikel 81, lid 1, van de Wet op de rechterlijke organisatie).

3.4.1. Gelet op hetgeen hiervoor in 3.2 is overwogen, kan de uitspraak van het Hof kan niet in stand blijven. De Hoge Raad kan de zaak afdoen.

3.4.2. Uit hetgeen hiervoor in 2.1 is weergegeven, volgt dat het totale tijdsverloop van de bezwaar- en beroepsfase vóór en na terugwijzing vijf jaar en elf maanden bedraagt. Dit betekent dat, gelet op hetgeen hiervoor in 3.2 is overwogen, de redelijke termijn voor berechting in de bezwaar- en beroepsfase is overschreden met drie jaar en elf maanden. Belanghebbende heeft recht op een schadevergoeding van in totaal € 4.000. De Inspecteur dient van dit bedrag 24/47 deel (€ 2.043) te betalen en de Staat (de Minister van Justitie en Veiligheid) 23/47 deel (€ 1.957).

(Cassatieberoep gegrond.)

Noot

De immateriële schadevergoeding en daarmee de vraag wat in welk geval een ‘redelijke termijn’ is, blijft de rechtspraak bezighouden. De hoofdregel is op zichzelf niet heel lastig: per ‘instantie’ geldt twee jaar, waarbij bezwaar en beroep tezamen als één instantie wordt gerekend.

Geen extra tijd bij terugwijzing naar inspecteur

Na verwijzing worden de regels echter wat verwarrender. Al in zijn arrest van 22 november 2019 (nr. 19/01594, [NTFR 2019/2926](#), met noot van Huygen van Dyck-Jagersma) oordeelde de Hoge Raad dat na terugwijzing naar de inspecteur geen nieuwe termijn van twee jaar gaat lopen.

Wel een jaar extra bij verwijzing

Anderzijds had de Hoge Raad in het overzichtsarrest van 19 februari 2016 (nr. 14/03907, [NTFR 2016/752](#), met noot van Okhuizen) geoordeeld dat bij verwijzing naar een gerechtshof of een rechtbank, als uitgangspunt heeft te gelden dat de verwijzingsrechter uitspraak doet binnen een jaar na het arrest van de Hoge Raad (r.o. 3.4.5). Eenzelfde termijn van een extra jaar mag in dat geval worden gerekend als ‘redelijk’ voor hoger beroep of beroep in cassatie. Kortom: na verwijzing krijgt elke instantie een jaar extra.

Het hof heeft in deze zaak – anders dan de Hoge Raad in 2019 oordeelde – overwogen dat voor terugwijzing naar de inspecteur toch één jaar extra gerekend zou moeten worden. Het hof achtte het – vul ik even in – kennelijk onredelijk dat een rechtbank of hof wel een jaar extra zou krijgen, maar de inspecteur niet.

Verskil in verwijzing en terugwijzing

Het verschil in die behandeling is wellicht erin te vinden dat de Hoge Raad het in zijn arrest van 2016 uitdrukkelijk heeft over verwijzing en niet over terugwijzing. Die lijn volgend zou ook een terugwijzing naar een rechtbank of hof, die zich eerder over de zaak heeft gebogen, geen jaar extra krijgen. Hier zit wel enige logica in: voor herstel van eigen fouten krijgt de inspecteur of rechter geen extra tijd, voor herstel van fouten door een andere (rechtbank/hof) wel.

Redelijke termijn per instantie; geen lumpsumbenadering

Wat de Hoge Raad verder anders doet, is de berekening van de overschrijding. Na verwijzing hadden rechtbank en hof de totaal toegestane tijd van alle instanties bij elkaar opgeteld, inclusief hoger beroep en cassatie. Daar werd de verstreken tijd op in mindering gebracht, wat resulteerde in overschrijding van één jaar en elf maanden (rechtbank) respectievelijk elf maanden (hof). De Hoge Raad rekent echter puur welke tijd met bezwaar en beroep voor en na verwijzing is verstreken en berekent dan dat de redelijke termijn die daarvoor staat (éénmaal twee jaar), met drie jaar en elf maanden is overschreden. Twee jaar meer dan waar de rechtbank op uitkwam, waarin zit het verschil?

Rechtbank en hof hadden in essentie alle behandelingstijden intern met elkaar gecompenseerd. Maar dat mag niet zomaar, oordeelde de Hoge Raad in zijn arrest van 21 juni 2019 (nr. 18/13315, r.o. 4.4, [NTFR 2019/1753](#), met noot van Van der Bogt). Alleen wanneer een zaak in een eerdere fase met bijzondere voortvarendheid is behandeld, is denkbaar dat de overschrijding van de redelijke termijn in een latere fase daardoor wordt gecompenseerd. Het ‘enkele feit’ dat behandeling in een eerdere fase korter heeft geduurd dan voor die fase maximaal als redelijk geldt is daarvoor dus niet genoeg, aldus de Hoge Raad. Kortom: lumpsummen van behandelingsdagen en redelijke termijnen is in beginsel niet toegelaten wanneer in enige fase de redelijke termijn is overschreden.

Voetnoten

1) . Vgl. HR 22 november 2019, [ECLI:NL:HR:2019:1818](#), rechtsoverweging 3.2 (red. [NTFR 2019/2926](#)).